

Daktarės Meilės Lukšienės mokymo tęstinumas valstybinėje švietimo strategijoje

Ričardas Ališauskas¹, Rita Dukynaitė²

¹ Švietimo ir mokslo ministerija, Strateginio planavimo ir analizės skyrius, A. Volano g. 2 / 7, 01516 Vilnius, Ricardas.Alisauskas@smm.lt

² Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Edukologijos katedra, Studentų g. 39, 01806 Vilnius, Rita.Dukynaitė@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjami habil. daktarės Meilės Lukšienės darbai Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos kontekste. Siekiama įvertinti M. Lukšienės mokslinės minties palikimo ilgalaikiškumą ir tęstinumo potencialą, atskleisti, ar M. Lukšienės darbai tebėra aktualūs dabartinei Valstybinei švietimo strategijai įgyvendinti. Kartu pateikiama Valstybinės švietimo strategijos originali interpretacija Valstybės pažangos strategijos kontekste ir švietimo strategijos keliami aktualiausi uždaviniai mokyklai.

Esminiai žodžiai: *švietimo politika, politikos tęstinumas, ilgalaikė švietimo strategija, švietimo kontekstualumas ir generatyvumas, humaniškumas ir demokratiškumas, Meilės Lukšienės mokslinis palikimas.*

Įvadas

Problemos ištirtumas. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (toliau – Strategija) teigiama, kad „strategija tęsia švietimo reformos pradininkės habil. dr. Meilės Lukšienės iškeltas idėjas, Lietuvos švietimo koncepcijos (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992) (toliau – Koncepcija) pradėtą Lietuvos švietimo raidos strateginį planavimą“. Toks strategijos autorių reformos ir politikos tęstinumo siekis visiškai suprantamas, tačiau reikalaujantis ir išsamesnės analizės, kaip pavyko šį tęstinumą atspindėti.

M. Lukšienės darbai nuolat sulaukia mokslininkų dėmesio ir ypač 2013 m., kuriuos UNESCO paskelbė Meilės Lukšienės šimtųjų gimimo metinių minėjimo metais (*Dėl 2013 metų paskelbimo Meilės Lukšienės metais, 2012; Celebration of the anniversaries*

with which UNESCO will be associated in 2012–2013, 2011). Tai liudija Daktarei skirti „Pedagogikos“ tomai (2010, 2013), o bene išsamiausiai M. Lukšienės mokslinį palikimą yra išnaginėjusi Ramutė Bruzgelevičienė (2008). Naujoji švietimo Strategija Lietuvos Respublikos Seime patvirtinta dar visai neseniai – 2013 m. gruodžio 23 d., todėl natūralu, kad išsamesnė Strategijos ir M. Lukšienės darbų santykio analizė dar nėra atlikta, tačiau aktuali, siekiant suprasti Lietuvos švietimo pertvarkos raidą.

Taigi šio darbo **tikslas** – atskleisti Meilės Lukšienės darbų ir Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos santykį ir parodyti Lukšienės darbų panaudojimo tolesnėje Lietuvos švietimo pertvarkoje potencialą.

Tyrimo metodai: mokslinių ir dokumentinių šaltinių analizė, įvairių mokslinių ir strateginės vizijos idėjų sintezė ir tolesnės švietimo pertvarkos Lietuvoje strateginės elgsenos modeliavimas.

Kai kurios Meilės Lukšienės darbų kertinės idėjos

Lietuvos švietimo reformos centre nuo pat pradžios matomas žmogus: „*Ir pirmajame švietimo reformos koncepcijos variante, ir paskutiniame pabrėžiama žmogus kaip aukščiausia vertybė ir ieškoma visų galimų būdų sudaryti sąlygas jo individualybei skleisti kultūros vertybių kontekste. Žmogus ir kultūra imami kaip du neatskiriami sandai: per kultūrą siekiama sudaryti optimalias sąlygas žmogaus brandai bei realizavimuisi, savo ruožtu per žmogų siekiama tautos ir žmonijos kultūrą tęsti ir puoselėti*“ (Lukšienė, 1993b). Viena iš kertinių M. Lukšienės mokymo minčių yra švietimo ir kultūros organiškas ryšys per žmogų (Lukšienė, 2000). Ir tas ryšys yra abipusis: „*Švietimo sistemos uždavinys – ieškoti būdų tinkamai sureguliuoti augančioje kartoje kultūrinio pastovumo ir kaitos procesą. Jaunoji karta yra būtent tas pagrindinis veiksnys, kuris subrendęs sugebės arba nesugebės išlaikyti kaip paveldą kitai kartai tautos kultūros branduolį ir kartu jį modeliuoti pagal besikeičiančio laiko poreikius.*“ „*Pavojingas yra etnocentrizmas, lygiai kaip ir kosmopolitizmas*“ (Lukšienė, 1993). Šioje pastovumo ir kaitos ašyje M. Lukšienė kelia išlikimo iššūkį, savo esme – kultūros išlikimo: „*Fiziškai, tikėkime, išliksim, bet ar po mūsų išliks mūsų sukauptos vertybės, mūsų etnoso dvasia?*“ (Lukšienė, 1988a). Kultūrinio išlikimo galimybę M. Lukšienė mato ne kultūros konservavime, bet aktyvioje jos kūryboje, papildančioje ir pasaulinę kultūrą: „*Kultūra degradoja ir pamažu miršta, nesugebėdama įnešti savito indėlio į pasaulinės kultūros lobyną*“ (Lukšienė, 1998a). Ieškant pusiausvyros tarp išsaugojimo ir atsinaujinimo itin svarbus „*ugdymo tikslas – žadinti žmoguje kultūros aukštumų nuovoką, o kartu jų ilgesį bei troškimą jas pasiekti*“ (Lukšienė, 1995). Kultūros aukštumas šiame kontekste galime suprasti kaip svarbiausią paveldo ir kuriamų naujovių kultūroje atrankos kriterijų. Taigi išlikimui svarbu ne vien išsaugojimas, bet ir aktyvi kūryba ir atsinaujinimas atrenkant tai, kas svarbiausia kaip iš paveldo, taip ir iš naujų kūrinių. „*Mokyklos klimatas, pats buvimas joje orientuotinas*

į kur kas aukštesnę gyvensenos lygį nei tautos vidurkis, tik tada mokyklos poveikis gali būti ženklus“ (Lukšienė, 1993b).

Pastebėtina, kad iškeltas uždavinys modeliuoti kultūros branduolį ne bet kaip, o „pagal besikeičiančio laiko poreikius“ (Lukšienė, 1993b). Logiška kelti klausimą, kas M. Lukšienei yra svarbiausi besikeičiančio laiko aspektai. Svarbu pažymėti, kad M. Lukšienė šiuo aspektu nepaprastai moderni, toli nuo tradicinio etniškumo ir puikiai žino moderniausias visuomenės raidos kryptis ir jų kritinius poreikius: „Besiformuojančios XX a. pabaigoje informacinės visuomenės mentalitetui būtinas mąstymo kontekstualumas, sąryšingumas“ (Lukšienė, 1997). Ji labai anksti įžvelgė, kad „*edukologija globaliniu mastu plečia ir gilina savo sąlyčius bei sąveikas su ribiniais mokslais: psichologija, filosofija, sociologija, informatika, kultūrologija ir t. t.*“ (Lukšienė, 1997). Būdama moderni ji nuosekliai ištikima ir kultūrinei švietimo misijai: „*XX a. įvykę nusikaltimai žmonijai versta verčia ieškoti ugdyme atsvaros totalitarizmo ir dehumanizacijos reiškiniams, rasti išmintingą, paremtą etinėmis vertybėmis pusiausvyrą tarp materialinių ir dvasinių žmogaus interesų*“ (Lukšienė, 1997). Lietuvoje ši grėsminga atmosfera itin stipri: „*Grėsmė slypi ir mumyse pačiuose. 50 metų totalitarinio režimo, nuolatinės baimės ir iš jos kylančio prisitaikymo, vergiškumo randas paženklino mus visus*“ (Lukšienė, 1990). Dažname M. Lukšienės pasisakyme ir straipsnyje akivaizdus susirūpinimas dėl Nepriklausomybei ir Laisvei nepasiruošusio žmogaus. Keliami laisvės ir demokratijos kaip iššūkio problema: „*Demokratija – tai pusiausvyros tarp individo ir visuomenės poreikių bei teisių kelias. Jai reikia bręsti ir ruoštis sąmoningai – neužtenka atleisti visus socialinius bei asmeninius varžtus, sakyti ir šaukti, kokia tik ateina mintis ar jausmas (ypač jausmas) – ir demokratija „padaryta“. Mes turime dar išsiugdyti demokratiją*“ (Lukšienė, 1989). „*Ir čia mokykla kaip tam tikras kultūros židinys, o ne vien vaikų mokymo (net ir ne auklėjimo) vieta – mokykloje vaikai, tėvai, mokytojai kartu su aplinkos žmonėmis turėtų ugdyti save demokratijai per demokratinius santykius*“ (Lukšienė, 1989).

Žmogus, per jį besireiškiančių kruopščiai atrinktų kultūros aukštumų tęstinumas ir kūrybinis atnaujinimas, mažos tautos laisvei ir išlikimui gyvybiškai svarbi demokratijos kultūra – štai tos kertinės M. Lukšienės mokymo mintys, kurios vėliau Lietuvos švietimo koncepcijoje buvo apibendrintos kaip pagrindiniai Lietuvos švietimo principai – humaniškumas, demokratiškumas, nacionalumas ir atsinaujinimas (*Lietuvos švietimo koncepcija*, 1992).

Tarptautinis ir istorinis M. Lukšienės mokslinių darbų kontekstas

Švietimo ir išsilavinimo vaidmens visuomenės ir kultūros raidai idėjos yra senos kaip pačios civilizacijos. Jau Konfucijus (*Kung Fu-tzu*, apie 551–478 m. pr. Kr.), kai kurių autorių laikomas pedagogikos pradininku (Konfucijus, 1994, 22), pirmuoju nuosekliu

žmogaus kaip veiklios, kūrybingos, o kartu ir socialinės esybės tyrinėtoju (Konfucijus, 1994, 19), siejo išsilavinimą su pozityviais pokyčiais visuomenėje. Konfucijaus mokiniai yra užrašę tokius jo žodžius: „*Skatinkit tuos, kurie to verti, ir pamokykit tuos, kurie nieko nemoka. Tada žmonės ims raginti vieni kitus daryti gera*“ (Konfucijus, 1994, 63). Kilnus žmogus, anot Konfucijaus, „*stengiasi save tobulinti, kad sąžiningai atliktų savo pareigas, kad kitiems žmonėms, o ir visai tautai neštų ramybę ir taiką*“ (Konfucijus, 1994, 146–147).

Švietimo kaip visuomenę atnaujinsiančios jėgos idėja buvo ypač gyvybinga Švietimo epochoje. Pavyzdžiui, Johnas Locke savo darbe „On Education“ („Apie švietimą“) išreiškė mintį – ugdyti laisvą žmogų, auklėti asmenybę ir pilietį (Im Hof U, 1996, 171–172). Neatsilikama nuo šių procesų ir Lietuvoje: 1773 m. spalio 14 d. Lietuvos pakanclerio Joachimo Liutauro Chrebtavičiaus iniciatyva buvo įsteigta Edukacinė komisija – viena pirmųjų pasaulietinių valstybės masto švietimo tvarkymo institucijų Europoje. 1774 m. panašus sprendimas priimtas ir Austrijoje.

Naujausių laikų edukologijoje dėmesio švietimo ir visuomenės sąsajai yra skyrę tokie edukologijos, filosofijos ir sociologijos korifėjai kaip Johnas Dewey (1990), Theodore Brameldas (1965), Alvinas Toffleris (1980), Seymouras Papertas (1995) ir kt., kitaip sakant – visa plejada progresyvistų, rekonstruktyvistų, konstruktyvistų ir kt. Pavyzdžiui, J. Dewey savo knygoje „The School and Society“ („Mokykla ir visuomenė“) dar 1900 m. rašė, kad „*tik siekdama visų ją sudarančių individų visaverčio augimo visuomenė gali būti nuoširdi pati sau. Ir niekas nėra taip svarbu šioje savikūroje kaip mokykla*“ (1990, 7; vertimas – straipsnio autorių). Labai intriguojančiai J. Dewey mokymo kontekste skamba D. Kuolio surasti Vilniaus kilmingųjų kolegijos retorikos profesoriaus Juozapo Boreikos (1729–1965) žodžiai: „*Laisva tauta privalo būti ir iškalbinga.*“ J. Boreika ir kiti Apšvietos laikų Lietuvos intelektualai, būdami įsitikinę viešojo žodžio galia, viešojo žodžio ir bendruomenės laisvės sąsaja, kvietė krašto jaunuomenę mokytis gražbylostės meno (Kuolys, 2009, 31). J. Dewey tai apibendrina: „*Ko geriausi ir išmintingiausi tėvai nori savo vaikams, to turėtų visuomenė siekti visiems savo vaikams*“ (1990, 7; vertimas – straipsnio autorių). Plačiai žinoma ir rekonstruktyvizmo klasiko T. Brameldo tezė, kad švietimo sistema yra visuomenės keitimo aikštelė. Pasak T. Brameldo, švietimas atlieka du pagrindinius vaidmenis: užtikrina kultūros tęstinumą ir keičia kultūrą, o krizės metu antrasis vaidmuo – keičiantis ir inovatyvus – tampa svarbesnis (1965, 75).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme taip pat įtvirtinti du iš pažiūros priešingi principai: kontekstualumas (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, 2003, 5 str.) ir generatyvumas. Antrasis, tiesa, ne kaip vienas iš švietimo sistemos veikimo principų, bet kaip esminis orientyras (*Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, 2003, preambulė). Kontekstualumas kaip visuomenės konteksto paisymas daugumai švietimo bendruomenės atrodo natūralus principas. Jis net patogus, kai norima pateisinti reformos ar mažo projekto nesėkmės, savo neveiklumą ar idėjų trūkumą – kai visoje visuomenėje gausu problemų, tai ir iš švietimo nėra ko tikėtis. Generatyvumas turi daug mažiau pasekėjų. Kuluaruose šis principas kritikuojamas dėl, kaip teigiama, pernelyg naivaus tikėjimo, kad švietimas gali

viską išspręsti. Viena vertus, švietimas iš tikrųjų patenka į keblią padėtį, kai įvairiose kitose šalies gyvenimo srityse tradicija tampa problema spręsti švietimo ir jo nedidelio biudžeto sąskaita. Tuo galima įsitikinti išanalizavus vadinamųjų tarpinstitucinių veiklos planų vykdytojų sąrašą – Švietimo ir mokslo ministerijai nuolat keliami uždaviniai daugumoje šių programų. Tačiau laikyti švietimą bejėgiu lygiai taip pat naivu, kaip ir laikyti jį visagaliu.

Vilties suteikia negausūs darbai, kuriuose nagrinėjami Lietuvos faktai ir precedentai, liudijantys švietimą lenkiant kitose visuomeninio gyvenimo srityse susiklosčiusią tradiciją (Ališauskas, 2009a; 2009b; Dukynaitė, 2009). Šioje švietimo gerbėjų ir skeptikų diskusijoje atkreiptinas dėmesys, kad dauguma diskusijos dalyvių apie švietimo ir visuomenės ryšį mąsto iš deterministinių pozicijų – jei švietimas yra priežastis, tai visuomenės reiškiniai – pasekmė, ir atvirkščiai. Iš tikrųjų intuityviai jaučiama, kad tokio tiesmukiško tiesioginio ryšio nėra. Reikia daugybės kitų priežasčių, kad susiformuotų kuri nors socialinė pasekmė. Vis dėlto netgi daugialypis priežastingumas vis dar yra determinizmas, o naujausios chaoso ir saviorganizacijos teorijos skelbia determinizmo pabaigą. Švietimo ir visuomenės raidos sąveika arba bent atskiri švietimo aspektai nagrinėti ir remiantis moderniais chaoso ir saviorganizacijos dėsniniais (Ališauskas, 1999; 2010; Birgelytė, 2005; Toileikienė, 2006). Skeptikai galėtų teigti, kad šie faktai ir precedentai yra atsitiktiniai ir jų sureikšminimas yra dar vienas naivaus tikėjimo švietimo galia įrodymas. Laikantis tokių pažiūrų lengva padaryti išvadą, kad visa edukologijos istorija pradeda Konfucijumi liudija tik romantinį naivumą. Šį fenomeną atidžiai nagrinėję E. F. Schiefelbeinas, N. F. McGinnas apibendrina, kad *„mitas apie švietimo, kaip jėgos, kuriančios teigiamus visuomeninius pokyčius, veiksmingumą yra galingas ir jam plačiai pritariama. Paprastai daugelis valstybinės švietimo sistemos reformų nepasiekia užsibrėžtų tikslų, todėl verčia abejoti mito pagrįstumu“*. Vis dėlto autoriai po atidžių tyrinėjimų daro tvirtą išvadą: *„Be abejonės, švietimas daro įtaką žmonių gyvenimo galimybėms. Švietimo įtaka pasireiškia tuo, kad jo dėka žmogus gausina tokias žinias ir tokius įgūdžius, kurie sustiprina jo gebėjimus atlikti užduotis, už kurias visuomenė atsilygina, bei tuo, kad jis įdiegia tokias vertybes, kurių dėka žmogus daugiau pastangų skiria visuomenės labiau vertinamai veiklai“* (Schiefelbein, McGinn, 2011).

Šią išvadą pagrindžia ir Lietuvos pavyzdžiai. Vien panagrinėjus įvairius šalių lyginamuosius indeksus (konkurencingumo, inovatyvumo, žinių ekonomikos) akivaizdu, kad nemažai Lietuvos būklės aukščiausių rodiklių stabiliai yra iš švietimo srities, o ekonominiai – vis dar svyruoja, tačiau turi potencijos stiprėti. Neatsitiktinai Ingė Lukšaitė ir kiti atkakliai gina švietimo vaidmenį perkuriant kultūrą ir visuomenę (Ališauskas, 2009a; 2009; 2010; Jackūnas, 2006; Lukšaitė, 2010).

Taigi M. Lukšienė iš esmės tęsė ilgaamžę tarptautinę tradiciją sieti švietimą su visuomenės ir jos kultūros raida. Jos su kolegomis parengtoje Tautinės mokyklos koncepcijoje projektuota, kad *„švietimo sistema yra vienas iš kultūrą kuriančių veiksnių“*, *„mokykla veikia dabartyje, bet jos rezultatai nukreipti ir į ateitį“* (Tautinė mokykla. Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija, 1989, 4).

M. Lukšienės tvariosios lyderystės ir Lietuvos švietimo reformos principų dermė

Nepaisant tarptautinės atitikties šalies švietimo praktikoje ne visada būdavo laikomasi M. Lukšienės iškeltų principų arba bent jau kai kurie analitikai pasigenda nuoseklumo ir M. Lukšienės krypties laikymosi (*Pasiūlymai dėl šalies strateginio tikslo suformulavimo*, 2014). Dažnai švietimo reforma kaltinama dėl savo chaotiškumo. Pagrįstas klausimas, ar galima to išvengti ir kaip. Žmonių kūrybingumas yra toji jėga, kuri gali generuoti išėtis. „Žmogus yra šiuo atžvilgiu neapsakoma pasaulio viltis, viltis būti perkeistam žmoguje ir per žmogų“ (Maceina, 1990, 530). Tačiau ne bet kuri kūrybinė išmonė gyvybinga. Viena iš tokių sėkmės tikimybę didinančių technologijų – tvariosios lyderystės principai (Haggreaves, Fink, 2008). Jie suformuluoti išanalizavus įvairius chaotiškų ir tvarių reformų pavyzdžius.

Pirmasis principas – gylis, arba gelmė. Turima galvoje, kad reformos turi remtis stabiliai pripažįstamomis vertybėmis, artinti prie jų.

Antrasis – trukmė. Turi būti pasirūpinta perimamumu. Keičiantis politinei vadovybei turi būti toliau laikomasi išsikeltų vertybių. Iš karto turi būti siekiama sutarimo su kitomis politinėmis jėgomis.

Sklaida – pasirūpinti, kad nauja praktika kuo plačiau pasklistų.

Teisingumas – dėmesys visoms socialinėms grupėms. Negali būti siekiama, kad vieni išloštų, o kiti praloštų, siekti bendros sėkmės arba pokyčių naštos atsvaros.

Įvairovė – unifikavimo vengimas. Pakitus aplinkybėms unifikotos sistemos patiria totalinę griūtį. Heterogeniškosiose sistemose ne visi patiria vienodus nuostolius, galima paskleisti sėkmingą patirtį.

Išradingumas – žmonių energijos, kūrybingumo ir iniciatyvų palaikymas.

Išsaugojimas – geriausios praktikos paskleidimas ir pavertimas tradicija.

Šie principai potencialiai didina tvarumą, nukreipia chaotišką kūrybos šėlsmą. Jų galią liudija ir Lietuvos švietimo reformos raidos pavyzdžiai (Ališauskas, 2010). Įdomu pastebėti, kad tvariosios lyderystės principai gana akivaizdžiai dera su Meilės Lukšienės iškeltais Lietuvos švietimo reformos principais (1 pav.). Dėl šios atitikties galima pagrįstai teigti, kad Lietuvos švietimo koncepcijoje įtvirtinti ir iki šiol strateginiuose šalies švietimo dokumentuose ir Švietimo įstatyme išlaikyti kertiniai Meilės Lukšienės mokymo principai yra labai tvirtas pagrindas visos švietimo reformos rezultatų tvarumui. Savo dokumentuose turime įtvirtinę tikrai galingą tvarumo priemonę. Tenka apgailestauti, kad dažnai praktikoje jam priskiriama tik simbolinė vieta dokumentuose, o nuoširdžiai taikomas tik gerokai retesniais atvejais.

Tvariosios lyderystės principai (pagal Hargreaves, Fink, 2008)	Lietuvos švietimo reformos principai (pagal <i>Lietuvos švietimo koncepcija</i> , 1992)
Gylis, gelmė	Demokratiškumas (vertybių, prasmų, idėjų komunikacija)
Trukmė	
Sklaida, plotmė	
Teisingumas, jautra	Humaniškumas (dėmesys ir galimybės kiekvienam)
Įvairovė	
Išradingumas, talka	Nacionalumas ir atsinaujinimas (kontekstualumas ir generatyvumas)
Išsaugojimas, paveldas	

1 pav. Tvariosios lyderystės ir Lietuvos švietimo reformos principų sąsajos

Naujoji Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija skelbia vadovavimąsi iš esmės tais pačiais Lietuvos švietimo koncepcijos vertybiniais principais (2 pav.). Žinoma, Strategijos kūrėjai naujai parinko ir sudėliojo žodžius, tačiau iš esmės nenutolo nuo Koncepcijos principų turinio.

Lietuvos švietimo koncepcija (1992)	Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*
Humaniškumas: nelygstamo asmens vertinumo, jo pasirinkimo laisvės ir atsakomybės teigimas	Humaniškumas ir lygios galimybės, tolerancija, kūrybiškumas, išradingumas, saviraiška, laisvės realizavimas ir atsakingumas už savo veiksmus
Demokratiškumas: mokymasis ir gebėjimas grįsti gyvenimą išsąmonintomis demokratijos vertybėmis ; švietimo demokratiinių santykių kūrimas ir laikymasis; visuotinis švietimo prieinamumas; doras kaip būtino demokratijos pagrindo pripažinimas	Demokratiškumas , pilietiškumas, etika , dialogiškumas , bendradarbiavimas , bendro darbo ir įvairių visuomenės grupių nuomonių nuolatinio keitimosi ir indėlio į bendrus tikslus, aktyvus rūpinimasis savimi, aplinka, bendruomenė, valstybė
Nacionalumas: įsipareigojimas Lietuvos kultūrai, rūpestis jos identiteto išsaugojimu ir istoriniu tęstinumu . Lietuvos švietimas saugo ir plėtoja daugialytę, nacionalinių mažumų patirtimi praturtintą krašto kultūrą	Tautinės tapatybės , istorijos pažinimu grįstas tradicijos tęstinumas
Atsinaujinimas: atvirumas kaitai ir kritišką naujo priėmimas, išlaikant universalias dorovės normas ir nacionalumo branduolį	Atvirumas kultūrų įvairovei, savo ir visuomenės sėkmės kūrimas generuojant idėjas ir jas įgyvendinant, kontekstualus atvirumas naujovėms ir geriausiai pasaulio praktikai, veiksmingas veikimas siekiant tikslų

* siekiant išryškinti principų adekvatumą strategijos tekstas kiek pergrupuotas

2 pav. Lietuvos švietimo koncepcijos ir Valstybinės švietimo strategijos principų sąsajos

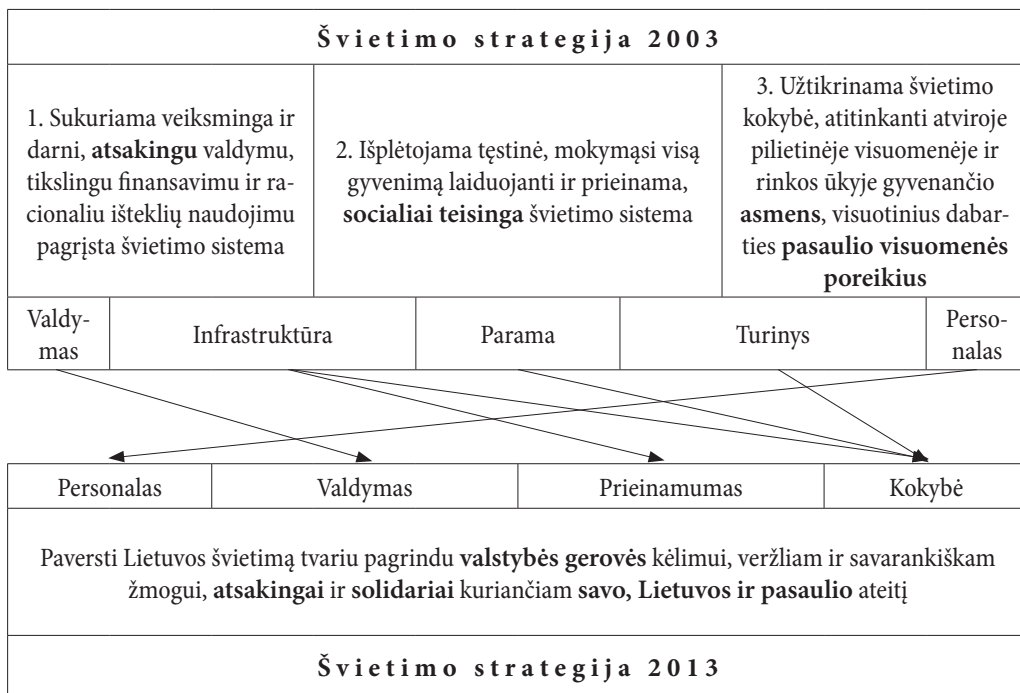
Strategijoje paskelbta švietimo misija – „suteikti kiekvienam su Lietuva save susiejusiam asmeniui **savarankiško ir aktyvaus** gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu **demokratinės visuomenės nariu**, aktyviai dalyvaujančiu **socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame** gyvenime“ – taip pat nenuotolo nuo Konceptijoje išskeltų ugdymo tikslų – „padėti asmeniui atskleisti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą; ugdyti kritiškai mąstantį žmogų, gebantį svarstyti esminius žmogaus egzistencijos klausimus, atsakingai **daryti sprendimus ir savarankiškai veikti**; ugdyti asmenį, pasirengusį profesinei veiklai, pasiryžusį ir gebantį adaptuotis besikeičiančiame **socialiniame, ekonominiame** gyvenime ir jį tobulinti; brandinti asmens tautinę bei **kultūrinę** savimonę; ugdyti **žmogų demokratijai**; ugdyti Lietuvos valstybės pilietį“ (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Išsaugota ir esminė nuostata, kad „švietimas įstengs deramai atlikti savo vaidmenį tik tuomet, kai jo raida lenks bendrąją visuomenės raidą“ (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992), pabrėžiant, kad švietimas „daro progresyvią įtaką mąstymo ir veikimo kultūrai. Esminis sėkmės veiksnys – švietimo institucijų ir visuomenės narių dinamiška sąveika kuriant sumanią visuomenę“.

Tačiau esminis klausimas, kiek naujoji Strategija savo konkrečiais tiksliais ir uždaviniais dera su M. Lukšienės švietimo reformos idėjomis.

Valstybinės švietimo strategijos siekių konstruktas

Iš pirmo žvilgsnio naujoji Strategija nedaug nutolsta nuo buvusios (3 pav.). Ryškiausias skirtumas – prioritetų kaita, jei būtų laikomasi principo, kad pirmuoju įvardijamas svarbiausias tikslas. Senojoje strategijoje buvo tikėtasi, kad bus įmanoma greitai išspręsti bendrąsias švietimo valdymo problemas, užbaigti perstruktūruoti švietimo sistemą į vientisą švietimo erdvę ir tada jau pagrindinį dėmesį skirti švietimo kokybei. Šiuo metu dominuoja suvokimas, kad visuomenė nėra patenkinta švietimo kokybe, todėl tai perspektūruoja strategiją. Iš esmės visi naujos Strategijos tikslai nukreipti į kokybę, tačiau kiekvienas kitaip.

Visų pirma, remiamasi daugelio tyrimų išvadomis, kad švietimo kokybė labiausiai priklauso nuo mokytojo, todėl realiai pirmas prioritetas skirtas mokytojo asmenybei – „**pasiiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų daugumą sudaro apmąstantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai**“. Veiklos šia kryptimi esmė – aktyviau kovoti darbo rinkoje dėl gabesnio jaunimo dėmesio ir pritraukimo rinktis karjerą švietimo srityje. Tikimasi jau pačias švietimo ir ugdymo kryptių studijas padaryti populiariesnes ir patrauklesnes (pritraukiant ryškiausias Lietuvos dėstytojus, kviečiant užsieniečius, studijas paverčiant visapusiškomis humanitarinėmis žmogaus, visuomenės, kultūros ir ugdymo studijomis ir t. t.). Numatoma išplėtoti naujas kvalifikacijos tobulinimo, ypač praktikoje, formas (ilgalaikės stažuotės, mainus, sugrįžimus į universitetą ir pan.). Siekiama ir mokytojo prestižo, pasitikėjimo švietimu

3 pav. Ankstesnės ir dabartinės švietimo strategijų perimamumas

kilimo (didinant etikos ir asmenybinius reikalavimus, skleidžiant pozityviasias švietimo praktikos istorijas, stiprinant švietimo profesionalų ir visuomenės dialogą ir pan.).

Remiantis tyrimais, po mokytojo antras svarbiausias švietimo kokybės veiksnys yra mokyklos vadovas, apskritai mokyklos valdymas ir lyderystė, todėl keliamas ir atitinkamas antrasis tikslas – „įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną“. Siekiama sutelkti mokyklų bendruomenes ir nukreipti tikslingai ir kryptingai siekti pamatuojamų aukštesnės kokybės rezultatų. Todėl intensyvinami lyderystės mokymai, skatinami savarankiškų sprendimų ieškojimai pasitelkiant socialinius partnerius, numatoma finansiškai remti mokyklų kokybės projektus, tačiau atskaitomybės tikslais tobulinama ir veiklos rezultatų stebėseną, modernizuojama mokinių pasiekimų, aktyvumo ir santykių mokykloje stebėseną.

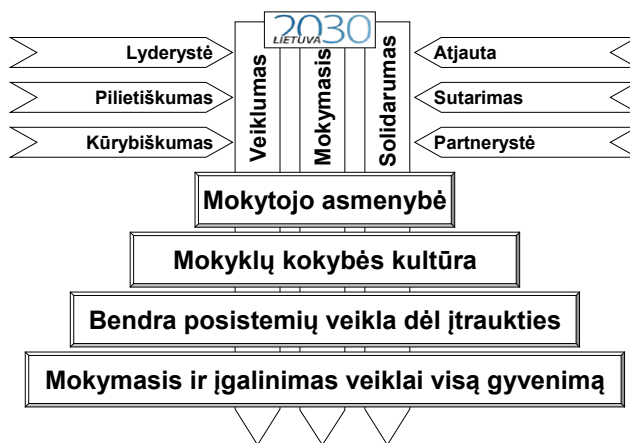
Nors Lietuvoje jau daug pasiekta švietimo prieinamumo kryptimi, tačiau vis dar apstu problemų su atskiromis besimokančiųjų kategorijomis – kaimo vietovių, berniukų ir vyrų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ir kitų socialinių grupių. Todėl trečiasis keliamas tikslas yra „užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius, teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams,

patiriantiems mokymosi sunkumų“. Šias problemas irgi ketinama spręsti pirmiausia kokybės siekimo keliu, t. y. gerų santykių mokykloje, mokymosi aplinkos, individualizuotos prieigos ir kitų kokybinių veiksnių gerinimo pagrindu. Žinoma, numatoma spręsti ir tiesiogines prieinamumo problemas, ypač ikimokyklinio ir specialiojo ugdymo srityse. Visų pastangų esmė – mokyklos patrauklumas, aktyvi mokinių įtrauktis, t. y. siekiama, kad vaikai ir suaugusieji norėtų eiti į mokyklą.

Galų gale ketvirtojo tikslo kryptis – spręsti švietimo ir tiesioginio ar netiesioginio visuomenės užsakymo vykdymo kokybės klausimus: „*garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje; derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu*“. Be jau trečiojo tikslo aprėptyje ugdomų bendrųjų kompetencijų, siekiama padėti asmeniui pasirinkti karjeros kelią ir praturtinti jį profesinėmis žiniomis, reikalingomis aktyviai veiklai darbo rinkoje ir savarankiškame versle, sudarant galimybes nuolat tobulėti visą gyvenimą.

Tačiau šie tiesioginiai tikslai dar neatskleidžia viso Strategijos konstrukto (4 pav.). Pastarajam suprasti būtina Strategiją matyti Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ kontekste (*Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“*, 2012), kurioje sakoma, kad „*siekdami įgyvendinti sumanios visuomenės viziją, privalome sutelkti pastangas ir įgyvendinti pokyčius svarbiausiomis visuomenės ugdymo kryptimis: veikli visuomenė <...>, solidari visuomenė <...>, besimokanti visuomenė*“. Švietimo Strategija priima šį visuomenės ugdymo uždavinį – „*sutelkti švietimo bendruomenę ir visus Lietuvos žmones (solidarumas) nuolat kryptingai lavintis (mokymasis) siekiant asmeninės ir šalies sėkmės (veiklumas)*“ (*Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, 2013).

Šie trys sandai yra Strategijos tikslus persmelkiančios ašys. Iš esmės jos atspindėtos jau Strategijos vizijoje: „*Kiekvienas vaikas, jaunas ir suaugęs žmogus Lietuvoje siekia ir nesunkiai randa, kur **mokytis**, šalies švietimo sistemą sudaro valstybinės, savivaldybių ir nevalstybinės nuolat **tobulėjančios**, tarpusavyje ir su partneriais **bendradarbiaujančios** švietimo įstaigos, kurių darbuotojai turi autoritetą visuomenėje ir palaiko **nuolatinę diskusiją** dėl šalies švietimo plėtotės, Lietuvos **valstybės ir jos žmonių sėkmės ir kultūros bei ūkio plėtros**, atsižvelgiant į miesto ir kaimo darnią raidą*“ (*Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, 2013). Atitinkamai ir Strategijos sėkmė priklausys nuo to, kiek šie trys sandai bus būdingi įgyvendinant kiekvieną tikslą: besimokantys, solidarūs ir veiklūs mokytojai, besimokančios, solidarios ir veiklios mokyklos, viena iš kitos besimokančios ir dėl žmonių įtraukties į švietimą solidariai ir aktyviai veikiančios švietimo posistemės, nuolat tobulėjanti, besimokanti, visuomenės lūkesčius solidariai atliepanti švietimo sistema, įgalinanti visus visą gyvenimą sėkmingai veikti kultūros, bendruomenės ir ekonomikos srityse.

4 pav. Švietimo strategijos sumanymas

M. Lukšienės mokymo reikšmė Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimui

Lietuva pradeda vykdyti naująją Strategiją. 2013 m. švietimo ir mokslo ministras patvirtino keletą veiksmų planų Strategijai įgyvendinti, atitinkamai – atnaujintą ministerijos strateginį veiklos planą. Darbai dar tik prasideda. Pastebėjus, kad Strategijoje išlaikomi M. Lukšienės iškelti principai, kyla natūralus klausimas, ar pagrįsta M. Lukšienės darbuose ieškoti idėjų ir įkvėpimo įgyvendinimo darbams. Nepretenduoju išsamiai atskleisti visas idėjas, pamėginta paieškoti ir parodyti, kuo galima remtis įgyvendinant kiekvieną tikslą.

M. Lukšienė savo darbuose pabrėždavo mokytojo vaidmenį: „*Norint tokią reformą realizuoti, reikia gerai parengto mokytojo*“ (Lukšienė, 1992c). Ji perspėjo dėl pernelyg įprasto šalyje siauro mokytojų kaip dalykininkų supratimo. Mokytojo vaidmenys kur kas platesni („*Mokytojo rengimo formos negali atsiskirti nuo turinio – mes pratę prie siauros profesionalizacijos ir siauro atsakomybės supratimo – demokratinėje atviroje visuomenėje tai netinka*“ (Lukšienė, 1994b)). Itin svarbus mokytojo vaidmuo – jauno žmogaus asmenybės ugdymas („*Nuo ugdymo nėra laisvas nė vieno dalyko mokytojas. Akcentas – dorovinis, pilietinis ugdymas*“ (Lukšienė, 1992b, 237)). M. Lukšienė matė mokytoją ir kaip aktyvų, konstruktyvų reformos diskusijų dalyvį, aktyvų ir principingą švietimo bendruomenės narį („*Mokytojas turi mokykloje turėti tiek pedagoginio takto, kad galėtų taip pat objektyviai išdėstyti ir kitą nuomonę*“ (Lukšienė, 1994a, 258)). Taigi M. Lukšienės darbuose galime matyti mokytojo kaip profesionalaus ugdytojo ir demokratiškos santykių kūrėjo paveikslą. Nepamirškime ir jau nagrinėtų kultūrinių uždavinių svarbos.

Stebėtina įžvalga ir išmintimi dabartiniame mokyklų valdymo permainų ir saviorganizacijos teorijos kontekste pasižymi ir šis M. Lukšienės teiginys: „*Visų pirma,*

mokykla turi tapti ne objektu, kurį tvarko kas nors iš šalies, o subjektu – veikėju, turinčiu savo veidą, tradicijas, tempus“ (Lukšienė, 1993a). Šalis vis dar nėra radusi tinkamo raktą, kaip mokyklas paskatinti tokiam vaidmeniui ir padėti jį prisiimti, išdrįsti veikti savarankiškiau. Skubant kuo greičiau visose mokyklose įdiegti vieną ar kitą naujovę, nesulaukiama nuo griežtesnių nuorodų, nelaukiant mokyklos brandos ir taip didinant atvejų, kai mokykla, nesuprasdama naujovės esmės, imasi mechaniškai kartoti rutininius veiksmus jų neįprasmindama. M. Lukšienė išvalgi ne tik mokyklos, bet ir bendresnių švietimo valdymo sprendimų lygmenyje. Ji puikiai suprato grįžtamojo ryšio ir modernių jo formų svarbą: „*Chaotiškas veikimas „po truputį“ be grįžtamosios informacijos tampa menkai valdomas. Monitoringo sistema, apie kurią šnekame, turi tučtuoju pradėti veikti tiek mokyklose, tiek visos švietimo sistemos mastu*“ (Lukšienė, 1998, 310). Vien iš šių kelių citatų matome nuoseklų M. Lukšienės demokratiškumo ir atsinaujinimo principų laikymąsi, atsižvelgiant į pasaulines vadybos naujoves, vertinant tiek racionalų sprendimų pagrįstumą, tiek ir demokratinę savarankiško atsako ieškojimo vertę.

Jau apžvelgdami M. Lukšienės keliamus uždavinius mokytojams ir jų rengimui atkreipėme dėmesį į jos akcentuojamus dorinio ir pilietinio ugdymo uždavinius. Mokslininkė atkreipia dėmesį, kad sprendžiant šiuos uždavinius pamokų neužtenka: „*Abiem visų pirma svarbesnis ne pamokslavimas, o mokyklos klimatas, santykiai*“ (Lukšienė, 1992b, 237). Mokykla turi būti santykių bendruomenėje modeliu, formuojančiu demokratinės gyvensenos įpročius. Tokiu būdu per pozityvias ir konstruktyvias santykių formavimo užduotis M. Lukšienė iš tikrųjų sprendžia ir patyčių problemas, nuosekliai demonstruodama demokratinę ir humanistinę vertybių laikymąsi. Svarbu pabrėžti, kad pedagogė į vienį jungia ugdymą demokratijai ir dorinį ugdymą. Svarbi ne tik savarankiškai sprendimus generuojanti ir savo nuomonę bendruomeninėje diskusijų erdvėje gebanti ginti, bet ir besilaikanti dorovinių, vertybinių principų, perpratusi juos asmenybė. Ten, kur kai kurie autoriai išvelgia laisvojo ugdymo paradigmos ir kultūros branduolio programinio perteikimo konfliktą, M. Lukšienė matė jų organišką sintezę. Demokratinė laisvė nėra atsitiktinio pasirinkimo laisvė, bet pasirinkimo išdiskutuotų ir įsisąmonintų vertybių pagrindu laisvė. Net jei norisi atnaujinti vertybinį pagrindą, jis turi būti lygiai taip pat giliai supastas. Humanistinėmis ir demokratinėmis vertybėmis pagrįsta laisvojo ugdymo paradigma niekaip neeliminuoja vertybinių nuostatų ugdymo, o atvirkščiai – nuosekliai remiasi jomis ir siekia perteikti. Atitinkamai M. Lukšienė jautriai pastebėdavo ir vaikų įvairovę, humaniškai ragino daugiau dėmesio skirti mokyklai mažiausiai pasiruošusiems vaikams („*Vaikui, atėjusiam iš blogų sąlygų, pedagogiškai apleistam, labiausia gresia diskriminavimas*“ (Lukšienė, 1995, 279). Tokiu būdu M. Lukšienė nuosekliai kūrė modelį mokyklos, kurioje demokratiniai santykiai, dėmesys kiekvienam lemtų, kad į mokyklą norėtųsi eiti, gera būtų joje būti, norėtųsi tokius santykius perkelti iš mokyklos į kitas būties erdves.

Galų gale „*reformos tikslas – ne siaurai mokykla, o visuomenės ugdymas, jos mąstymo keitimas*“ (Lukšienė, 1994c, 260). Nors Tautinės mokyklos koncepcija pradėta kurti kaip

bendrojo ugdymo mokyklos koncepcija, tačiau atgavus Nepriklausomybę ji nuosekliai išplėsta iki visos visuomenės ugdymo uždavinius sprendžiančios Lietuvos švietimo koncepcijos, akcentuojančios ir kitas švietimo sistemos pakopas, įskaitant suaugusiųjų švietimą, mokymąsi visą gyvenimą. Jau Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio steigiamajame suvažiavime ji ragino „*visais požiūriais modernizuoti švietimą: pirmiausia padėti gerus bendrojo lavinimo pagrindus (10 metų privalomo bendrojo lavinimo, tik po to specializacija), pakelti profesinių technikos mokyklų bei technikumų lygį ir prestižą, kad tai nebūtų antrarūšės mokyklos antrarūšiams vaikams. Modernizuoti aukštąsias*“ (Lukšienė, 1988a, 128). Nors švietimo reforma prasidėjo nuo pačių mažiausių, tačiau jau tada ji pabrėždavo, kad Lietuva stokoja „*permanentinio švietimo sistemos modelio su šakotu suaugusiųjų švietimo projektu*“, „*kurtinas ir neinstitucionalizuoto ugdymo sistemos modelis (spauda, leidyba, televizija, bibliotekos, muziejai, liaudies universitetai)*“ (Lukšienė, 1991a, 222). Lukšienė perspėjo ir dėl sudėtingų švietimo santykių su rinkos logika besivadovaujančiais, dėl kartais pernelyg tiesmukiškai pragmatinių lūkesčių gauti tik darbo jėgą konkrečiai darbo vietai. „*O koks to būsimo pirklio, verslininko, pramonininko, darbininko kultūrinis išprusimas, kad jis galėtų pats kaip žmogus gyventi, gebėtų perimti visa, kas pasaulyje gera, ir būtų kartu dvasinės kultūros ne griovėju ar išlaikytiniu, bet ir kūrėju, retai kam berūpi*“, – perspėjo ji (Lukšienė, 1992a, 226).

Taigi M. Lukšienė savo darbuose davė tvirtą pagrindą ir dabartinei švietimo strategijai, pasiūlė platų svarbiausių spęstinių problemų spektrą, deja, iki šiol vis dar neišspręstų. Kitaip ir negalėjo būti. Vadovaujantis pačiais esmingiausiais vertybiniais principais atsi- veria labai aukšti idealai, kurie nepasiekiami per trumpą laiką ir ilgam užduoda siekius ir darbo. Svarbu iš jos mokyti tokio nuoseklus vertybių laikymosi ir vertybinio problemų sprendimo ieškojimo ir atrankos kelio.

Išvados

1. Naujoje Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje įtvirtinti esminiai Meilės Lukšienės mokyimo principai: humaniškumas, demokratiškumas, inkultūrizacija ir atsinaujinimas.

2. Meilės Lukšienės darbams būdingas švietimo ir socialinės raidos vienas kitą skatinantis susietumas atspindi ilgametę mokslinės minties raidos tendenciją ir aiškiai atspindimas naujoje švietimo strategijoje.

3. Meilės Lukšienės iškeltų vertybinių principų nuoseklus laikymasis pajėgus sudaryti pagrindą švietimo permąstymui, ilgalaikei sėkmei, švietimo ir visuomenės sinergijai.

4. Visiems naujosios švietimo strategijos tikslams įgyvendinti galima pasisemti idėjų Meilės Lukšienės darbuose.

5. Įgyvendinant strategiją svarbu laikytis Meilei Lukšienei būdingo ieškojimų dinamiškumo, pasitikrinant sprendimus pagal vertybinius principus.

Literatūra

- Ališauskas, R. (1999). Atsitiktinumo planavimas. In *Mokyklos tobulinimas informacijos amžiuje*. 2 dalis. Vilnius: Žara, 11–15.
- Ališauskas, R. (2009a). Lietuvos švietimas: sėkmės įrodymų paieškos. *Pedagogika*, 95, 13–23.
- Ališauskas, R. (2009b). Sėkmės įrodymų paieškos. *Dialogas*, kovo 13 d., 11.
- Ališauskas, R. (2010). Švietimo ir visuomenės sinergijos prielaidos. *Pedagogika*, 100, 37–41.
- Birgelytė, A. (2005). Projektų metodas kaip sinergetinė sistema. *Pedagogika*, 80, 63–68.
- Brameld, T. (1965). *Education as Power*. New York / Chicago / San Francisco / Toronto / London: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Bruzgelevičienė, R. (2008). *Lietuvos švietimo kūrimas 1988–1997*. Vilnius: Sapnų sala.
- Celebration of the anniversaries with which UNESCO will be associated in 2012–2013*. (2011). UNESCO 2011 m. spalio 17 d. 36-osios Generalinės konferencijos rezoliucija 36 C/15. [žiūrėta 2015 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002130/213070e.pdf>.
- Dėl 2013 metų paskelbimo Meilės Lukšienės metais*. (2012). Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. XI-2213. [žiūrėta 2015 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=432640&p_tr2=2.
- Dewey, J. (1990). *The School and Society. The Child and the Curriculum*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Dukynaitė, R. (2009). Gimnazijų kūrimo teleologinio diskurso ypatumai. *Pedagogika*, 95, 76–85.
- Hagreaves, A., Fink, D. (2008). *Tvarioji lyderystė*. Vilnius: Versa / The Book.
- Im Hof, U. (1996). *Švietimo epochos Europa*. Vilnius: Baltos lankos.
- Jackūnas, Ž. (2006). *Lietuvos švietimo kaitos linkmės (1988–2005)*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
- Konfucijus. (1994). *Apmąstymai ir pašnekėsiai*. Vilnius: Pradai.
- Kuolys, D. (2009). *Res Lituana: Kunigaikštystės bendrija. Respublikos steigimas*. 1 knyga. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. (2003). Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. birželio 28 d. nutarimas Nr. IX-1630. [žiūrėta 2015 m. balandžio 22 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302313.
- Lietuvos švietimo koncepcija*. (1992). Vilnius: Leidybos centras.
- Lukšaitė, I. (2010). Kultūros perkūrimas. Švietimo ir mokslo ministerija. [žiūrėta 2015 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/scenarijai2/diskusijos/PROGRAMA_2010-04-28_viesa_A4.pdf.
- Lukšienė, M. (1988a). Po mūsų nebebus mūsų? *Mokslas ir gyvenimas*, 8, 17–18.
- Lukšienė, M. (1988b). Sukurkime tautos švietimo sistemą. *Tarybinis mokytojas*, 87, 2.
- Lukšienė, M. (1989). Tauta ir ugdymas (pranešimas Sąjūdžio Seimo posėdyje, 1989-02-15). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 147–149). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (1990). Kelias – demokratijos kryptimi (kalba Sąjūdžio II suvažiavime, 1990-04-21). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 181–182). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (1991a). Švietimo politika ir strategija (kalbos Kultūros ir švietimo ministerijoje tezės, 1991-11-28). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 221–222). Vilnius: Alma littera.

- Lukšienė, M. (1991b). Švietimo sistemos vieta kultūros procese. In *Lietuvos kultūros kongresas*. (pp. 53–58). Vilnius.
- Lukšienė, M. (1992a). Yra šalis, kur pieno upės teka... *Dialogas*, 1, 1–2.
- Lukšienė, M. (1992b). Mokyklos istorinis vaidmuo (pranešimo mokslo metų pradžiai skirtose konferencijose tezės, 1992-08-27). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 236–238). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (1992c). Sąjūdžio mokytojas – padėjėjas (kalba Mokytojų sąjūdžio II suvažiavime, 1992-02-22). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 230–232). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (1993a). Atsinaujinimo (kaitos) nuostata ir poreikis. In *Lietuvos švietimo reformos gairės* (p. 102–112). Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
- Lukšienė, M. (1993b). Pedagogika ir kultūra. In *Lietuvos švietimo reformos gairės* (p. 25–42). Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
- Lukšienė, M. (1994a). Mokykloje reikia ugdyti ne partiečius, o piliečius. *Lietuvos rytas*, 6, 4.
- Lukšienė, M. (1994b). Mokytojo vaidmens kaita kuriant demokratinę visuomenę (pranešimas Vilniaus pedagoginio universiteto konferencijoje, 1994-09-21). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 265–266). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (1994c). Tikslas – visuomenės ugdymas (pranešimo Švietimo ministerijoje tezės, 1994-08-23). In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 260–261). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (1995). Sūrį importuosime. O demokratiją? *Literatūra ir menas*, 40, 2–3.
- Lukšienė, M. (1997). Mokykla kultūros raidoje. In *Lietuvos mokyklai 600 metų*. Konferencijos medžiaga, I dalis (p. 16–28). Vilnius.
- Lukšienė, M. (1998). Aprėpsim aprėpiamą? *Dialogas*, 6, 3–4. In Lukšienė, M. *Jungtys* (p. 304–310). Vilnius: Alma littera.
- Lukšienė, M. (2000). *Jungtys*. Vilnius: Alma littera.
- Maceina, A. (1990). *Jobo drama. Raštai, III*. Vilnius: Mintis.
- Papert, S. (1995). *Minčių audros: vaikai, kompiuteriai ir veiksmingos idėjos*. Vilnius: Žara.
- Pasiūlymai dėl šalies strateginio tikslo suformulavimo*. (2014). Sud. Rolandas Maskoliūnas. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija.
- Pedagogika*. (2010). Leidinys skirtas habil. dr. Meilei Lukšienei atminti. Lietuvos edukologijos universitetas, 100.
- Pedagogika*. (2013). Leidiniai skirti habil. dr. Meilės Lukšienės jubiliejui. Lietuvos edukologijos universitetas, 111–112.
- Schiefelbein, E. F., McGinn, N. F. (2011). *Mokomės ugdyti: siūlymai Lotynų Amerikos švietimui pertvarkyti*. Švietimo aprūpinimo centras.
- Tautinė mokykla. Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija*. (1989). Vilnius: Žinija.
- Tofler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: Bantam Books.
- Toleikienė, R. (2006). *Socialinių gebėjimų ugdymo valdymas teisinio švietimo aspektu. Magistro darbas*. Šiaulių universitetas.
- Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“*. (2012). Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015. [žiūrėta 2015 m. birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425517&p_tr2=2.
- Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. (2013). Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745. [žiūrėta 2015 m. birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463390&p_tr2=2.

Sustainability of Dr. Meilė Lukšienė's Teaching in the Context of the National Education Strategy

Ričardas Ališauskas¹, Rita Dukynaitė²

¹ Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania, Division of Strategic Programmes, A. Volano St. 2 / 7, LT-01516 Vilnius, Lithuania, Ricardas.Alisauskas@smm.lt

² Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, Rita.Dukynaitė@leu.lt

Summary

The article provides the analysis of scientific creations by Dr. Hab. Meilė Lukšienė in the context of the National Education Strategy 2013–2022. It aims at evaluating the potential of persistence and sustainability of M. Lukšienė's scientific thought and revealing the fact that works by M. Lukšienė still bear relevance to implementation of the recent National Education Strategy. Moreover, an original interpretation of the National Education Strategy in the context of the State Progress Strategy "Lithuania 2030" is provided and the most relevant goals set in the National Education Strategy for the school system are presented in the article.

The aim of this article is to disclose the relation between contributions by Meilė Lukšienė and the National Education Strategy 2013–2022 as well as to demonstrate the potential for employing M. Lukšienė's works in further reforms of education in Lithuania.

The methods applied in the study: analysis of research and documentary sources, synthesis of a range of scientific and strategic vision ideas, and shaping of strategic policy for further reconstruction of Lithuania's education.

Keywords: *education policy, policy sustainability, long-term education strategy, contextuality and generativity of education, humanism and democracy, scientific legacy of Meilė Lukšienė.*

Įteikta / Received 2015-09-08
Priimta / Accepted 2015-09-25